

PRAKTIJKILLUSTRATIE SISTEEM LERAARSHIP

Inleiding

De Expeditie Lerarenagenda probeert handen en voeten te geven aan de concepten 'adaptief vermogen' en 'toekomstbestendig leraarschap'. We doen dit op verschillende manieren, onder andere in theoretische vensters en in praktijkillustraties. Met praktijkillustraties willen we inkleuring geven aan de centrale concepten van het Expeditie-onderzoek die beschreven staan in de theoretische vensters: adaptief vermogen, het systeem leraarschap en toekomstbestendig leraarschap.

In een praktijkillustratie blikken praktijkprofessionals, zoals leraren, lerarenteams, scholen en lerarenopleidingen (anoniem) terug op een verandering in hun organisatie(s). Vervolgens reflecteren we daar als Expeditieteam op en maken we een koppeling met een van de theoretische vensters. Hieronder geven we een voorbeeld van zo'n praktijkillustratie, waarin we de ervaringen en reflecties van praktijkpartners hebben gekoppeld aan het concept systeem leraarschap (link naar <https://expeditielerarenagenda.nl/product/venster-3-systeem-leraarschap/>). De praktijkillustratie is in samenspraak en met toestemming van de organisaties gemaakt.

Heb je onlangs een verandering ondergaan in je onderwijspraktijk en vind je het leuk om daarop te reflecteren, laat het ons weten! Wij willen meer praktijkillustraties maken en gaan graag met je op reis. Onderaan de pagina kan je contact met ons opnemen via het antwoordformulier.

De Academische Pabo Tilburg komt voort uit de samenwerking tussen Fontys Hogeschool en Tilburg University (zie kader). Academic director Anouke Bakx, docent Rian Aarts en hun collega's vertellen over hoe deze opleiding tot stand is gekomen.

Het systeem leraarschap in een notendop

Leraarschap definiëren we als het geheel van actoren en organisaties rond het beroep van leraar dat zorgt voor de situatie waarin leraren onderwijs kunnen geven. Leraarschap is een systeem van mensen en organisaties op micro-, meso- en macroniveau. Om leraarschap toekomstbestendig te laten zijn, moet dit systeem zich verhouden tot interne en externe invloeden op het onderwijs zoals maatschappelijke ontwikkelingen of veranderende opvattingen, met als doel behoud en evolutie van het onderwijs.

Academische Pabo Tilburg

Met de Academische Pabo Tilburg bieden Fontys Hogeschool en Tilburg University een opleidingstraject met een bijzonder uitstrooprofiel: een pabodiploma én een masterdiploma cultuurwetenschappen of klinische kinder- & jeugdpsychologie.

De Academische Pabo Tilburg is een kleinschalige opleiding waar studenten in tutorgroepen werken aan hun eigen leerdoelen, in direct contact met een klein team docenten. Vanaf het begin volgen studenten onderwijs aan zowel de pabo als aan de universiteit. Ook lopen ze meteen vanaf het eerste jaar stage in het basisonderwijs (een of twee dagen per week). Zo maken studenten snel kennis met hun toekomstige beroepspraktijk en kunnen ze zich oriënteren op wat er wel of niet goed bij hen past. Door theorie/wetenschap en praktijk/stage te verbinden, leidt de Academische Pabo Tilburg onderzoekende, innovatieve leerkrachten op met een sterke wetenschappelijke kennisbasis.

De Academische Pabo ging met cultuurwetenschappen van start in het studiejaar 2016/17 en met psychologie in 2020/21. Bij de start in 2016/17 was er al wel vraag naar een interessante route naar het leraarschap voor vwo'ers, maar bestond die mogelijkheid nog niet in Noord-Brabant. Ook het oplopende lerarentekort was een reden om deze nieuwe opleiding te starten, vanuit het idee meer en anders getalenteerde leraren op te leiden.

Zie <https://fontys.nl/Studeren/Opleidingen/Leraar-Basisonderwijs-Academische-Pabo-Tilburg.htm>

INTERVIEW

Anouke Bakx

Anouke Bakx is Lector bij Fontys Hogeschool Kind en Educatie en academic director van de Academische Pabo Tilburg. Zij was nauw betrokken bij de opzet en het ontwerp van de Academische Pabo Tilburg.

Rian Aarts

Rian Aarts is universitair hoofddocent aan de lerarenopleiding en de opleiding Cultuurwetenschappen van Tilburg University. Ook zij heeft vanaf het begin meegewerkt aan de oprichting van de Academische Pabo.

Wat was de aanleiding om de Academische Pabo Tilburg (APT) op te zetten?

Anouke: "Er waren verschillende redenen om deze variant van de pabo-opleiding te starten. Allereerst zagen we dat er in de praktijk behoefte was aan meer specialistische leerkrachten en meer onderzoekend vermogen in basisschoolteams. Maar ook het alsmat toenemende lerarentekort speelde een rol. Bovendien was er voorheen in de provincie Noord-Brabant nog geen academische pabo. De inhoudelijke profilering waarvoor in Tilburg is gekozen, is uniek in Nederland. Daarmee konden we iets toevoegen aan het bestaande landschap van (academische) lerarenopleidingen."

Anouke Bakx

Rian: "Een combinatie van een pabobachelor met een master in cultuurwetenschappen of psychologie is misschien niet de meest voor de hand liggende keuze. Maar wij dachten dat deze combinatie juist een sterk profiel zou opleveren van een leraar basisonderwijs die kan omgaan met de leerling van nu in de hedendaagse, diverse en gedigitaliseerde samenleving. Er was vraag uit het onderwijsveld naar gespecialiseerde leerkrachten (zowel academisch opgeleid als toegerust om handen en voeten te geven aan passend onderwijs). Studenten die bij ons afstuderen hebben een vrij concreet beroepsprofiel: de leerkracht-psycholoog of de leerkracht-cultuurspecialist. Dit bredere beroepsprofiel spreekt aan en zo creëren we meer kansen en mogelijkheden op de arbeidsmarkt".

Rian Aarts

Hebben jullie ook persoonlijke motieven om vanaf het allereerste begin mee te werken aan de APT?

Anouke: "Ik vind het belangrijk kwalitatief goede leerkrachten op te leiden en ik ben ervan overtuigd dat je dat het beste kunt doen door wetenschap en praktijk te integreren. Dan komt het beste uit twee werelden samen. Onze studenten kunnen straks bijvoorbeeld onderzoekend vermogen inzetten, wetenschap de school in brengen en teams begeleiden bij innovaties. Daarnaast ben ik zelf erg gecharmeerd van de mooie dubbelrol die onze afgestudeerde leerkrachten kunnen vervullen. Bij geen enkele andere opleiding in Nederland kun je als leerkracht-psycholoog of leerkracht-cultuurspecialist afstuderen."

Anouke Bakx

Rian: "De vorming van jonge mensen bepaalt de toekomst van onze samenleving. Daarom is het cruciaal goede leraren op te leiden, zodat leerlingen het best mogelijke onderwijs krijgen. Vanuit mijn werk op de universiteit wil ik daar graag aan bijdragen. Wat ik daarnaast heel belangrijk vind is dat onderwijs gelijke kansen biedt aan alle leerlingen, ongeacht hun afkomst, kleur, sekse of geloof. Het onderwijs heeft kritische leraren nodig om actuele complexe vraagstukken rondom diversiteit, inclusie en digitalisering in de onderwijscontext te doordenken en te onderzoeken. En vervolgens onderbouwde verbeteringen door te voeren als dat nodig is."

Rian Aarts

De APT is een gezamenlijk initiatief van Fontys Hogeschool en Tilburg University. Hoe verloopt de onderlinge samenwerking tot nu toe?

Anouke: "Er waren vanaf het begin veel verschillende mensen vanuit beide organisaties betrokken: docenten, directieleden, coördinatoren en innovatoren. Echte pioniers, die vanuit hun passie meededen. Door het samenbrengen van mensen die er echt de meerwaarde van inzagen, werd er veel energie, positiviteit en gezamenlijkheid ervaren. Er waren trouwens aanvankelijk ook mensen bij die hun twijfels hadden, ze vroegen zich bijvoorbeeld af of de nieuwe pabo geen studenten zou weghalen bij de reguliere pabo. Uiteindelijk zijn met name de mensen ingestapt die geloofden in het concept."

De CvB's van beide instellingen waren ook betrokken, omdat het een samenwerkingstraject betreft. Het werkveld (basisscholen en besturen) deden mee in een klankbordgroep, onder andere om te toetsen of het beroepsperspectief voor deze 'nieuwe professionals' kansrijk zou zijn. Ook is input opgehaald bij studenten".

Anouke: "We merken wel dat er cultuurverschillen bestaan tussen de verschillende opleidingen. De opleidingsvisies verschillen natuurlijk, een pabo is nu eenmaal praktischer van aard dan een universitaire (master)opleiding. Maar het gaat ook om heel praktische dingen, zoals het onderling afstemmen van het lesrooster of dezelfde regels hanteren rond de aanwezigheidsplicht van studenten bij de colleges. In de praktijk blijkt dat een kleine opleiding zoals cultuurwetenschappen gemakkelijker flexibel kan zijn dan een grote opleiding zoals psychologie."

Anouke Bakx

Wat zijn de ervaringen van de stagescholen met de APT-studenten?

Anouke: "De scholen zijn vanaf de ontwerpfase betrokken bij de opleiding en keken echt uit naar dit nieuwe type student. We merken wel dat sommige scholen erg hoge verwachtingen hebben van de APT-studenten, terwijl ze natuurlijk nog jong zijn en niet veel ervaring in het onderwijs hebben. Er zijn ook scholen in het werkveld die nog niet of nauwelijks op de hoogte zijn van APT. Daar hebben we nog werk te doen."

Anouke Bakx

Door te klikken op de gekleurde stersymbolen in het interview kom je bij de reflecties van het Expeditieteam waarin de koppeling wordt gelegd tussen de ervaringen van Anouke en Rian en het systeem leraarschap. Je komt terug bij de tekstpagina door gebruik te maken van de pijltjes onderin de pagina.

Deelnemers in binnen- en buitenkring van het systeem

Houding deelnemers binnenkring

Rol van verwachtingen

Afstemming en communicatie in collectieve betekenisverlening

Rian: "We hebben intensieve ontwerpdagen gehad, waaraan verschillende mensen (docenten, directieleden, coördinatoren en innovatoren) een bijdrage hebben geleverd. Op deze dagen hebben we de opleiding vanaf de grond opgebouwd en zijn beelden ten aanzien van de nieuwe opleiding verkend waardoor beide 'organisaties' naar elkaar toe zijn gegroeid. Dat heeft gezorgd voor gedeeld enthousiasme en de motivatie om er samen iets moois van te maken."

Rian Aarts

Wat hebben jullie zelf geleerd van het hele proces om tot de APT te komen? Hebben jullie inzichten opgedaan die ook voor anderen relevant zijn?

Anouke: "Het belangrijkste inzicht dat ik heb opgedaan is dat studenten begeleiding nodig hebben bij het verbinden van twee opleidingsconcepten, zoals hier een lerarenopleiding (een beroepsopleiding) en een academische studie. Het is niet vanzelfsprekend dat ze daar zelf één geheel van maken. We geven die begeleiding onder andere door theoretische vakken te koppelen aan het onderwijs in stagegroepen. Verder realiseer ik me nu beter dat het veel tijd kost om een nieuwe opleiding te laten landen en bekendheid te geven. Er komen niet zomaar vanzelf heel grote aantallen studenten af op een nieuwe opleiding."

Anouke Bakx

Rian: "Ik ben me nog eens extra bewust geworden van het belang van de relatie tussen docent en student, maar ook tussen docenten onderling. Onze studenten studeren aan twee instellingen en wij moeten ervoor zorgen dat ze met beide een band voelen. Om dat goed te kunnen doen, moet je echt investeren in goede contacten tussen de medewerkers van beide instellingen."

Rian Aarts

Reflectie expeditie team

 Het systeem in deze casus bestaat uit een kern (binnenkring) met actoren die actief meewerken aan het initiatief tot het opzetten van de opleiding. In deze binnenkring gaat het om docenten, management/directie en coördinerende personen van beide instituten. Zij zijn mede-initiatiefnemers. Daarnaast zien we een buitenkring met actoren die belangrijk zijn in de betekenisverlening en afwegingen die de actoren in de binnenkring moeten maken bij de verandering. Tot deze buitenkring behoren:

1. De colleges van bestuur, die betrokken zijn omdat het een samenwerkingsproject betreft tussen universiteit en lerarenopleiding.
2. Actoren uit het werkveld (basisscholen en besturen) die betrokken zijn als klankbordgroep om te toetsen of het initiatief met 'nieuwe professionals' kansrijk is.
3. Studenten waarvan input is opgehaald binnen diverse gremia.

 Ons valt op dat er sprake is van een binnenkring met een gedeelde pioniersgeest, enthousiasme en een gezamenlijke onderliggende drive: de professionals willen een kwaliteitsslag maken en innovatief zijn. Dit maakt de actoren in de binnenkring 'wendbare professionals'. Hierbij is het ook belangrijk om zich te realiseren dat de professionals in de binnenkring hierop zijn 'geselecteerd': twijfelaars zijn niet ingestapt of pas nadat hun twijfel was weggenomen.

 We zien in deze praktijkillustratie dat verschillen in verwachtingen richting studenten kunnen bestaan tussen actoren uit de binnen- en de buitenkring. Hier gaat het bijvoorbeeld om de competenties van de studenten. Want hoewel scholen erg uitkeken naar dit type student, hebben zij in de praktijk soms te hoge verwachtingen van deze studenten. Het gaat hier immers nog altijd om jonge startende leraren. Daarnaast is het niet vanzelfsprekend dat studenten een verbinding weten te leggen tussen de twee opleidingsconcepten.

 Blijvend investeren in relaties en afstemming tussen actoren in de binnen- en buitenkring is nodig voor de doorontwikkeling van een nieuwe opleiding en actoren steeds goed mee te nemen in ontwikkelingen en te blijven luisteren naar hun input, visie en ideeën. Deze praktijkillustratie laat zien dat voldoende afstemming en communicatie tussen binnen- en buitenkring noodzakelijk is om wederzijds begrip te krijgen voor verschillende verwachtingen en opvattingen die actoren kunnen ontwikkelen ten aanzien van het initiatief. Kortom: collectieve betekenisverlening in de binnenkring alleen is niet voldoende; ook de buitenkring moet worden meegenomen in het proces.